

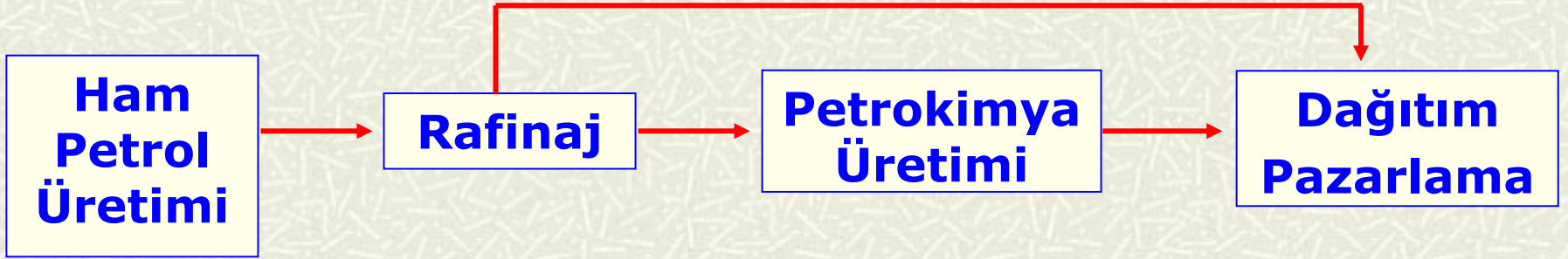
PETROL ÜRÜNLERİ-PETROKİMYA SEKTÖRLERİ VE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

26 Mayıs 2005

Ankara

TÜRK-İŞ/Petrol-İş
TMMOB/Kimya Mühendisleri Odası
KİGEM

Dikey Entegrasyon

- # Petrol endüstrisi, ölçek ekonomilerinin maliyet azaltıcı etkisi ve zincirdeki sektörlerin kârlılıklarının dengelenmesi amacıyla arama-üretim, rafinaj, petrokimya ve dağıtım zinciri biçiminde dikey entegre bir yapıda olmalıdır.
- # Ülkemizde bu zincir, **kamu girişimciliği yoluyla kurulan**, TPAO, BOTAS, TÜPRAŞ, PETKİM ve POAŞ'dan oluşan bir entegre yapıyla sağlanmıştır.
- # Özelleştirme politikalarıyla bu yapı, parçalanmıştır.

Sektörde Şirketlerin Mülkiyet Yapısı

Dünyadaki petrol şirketleri; arama, ham petrol üretimi, boru hattı ile taşıma, rafinaj, petrokimya ve enerjiyi içeren dikey entegre yapıdadırlar. Ayrıca kamu mülkiyetinde olan konumlarını koruyarak sürdürmektedirler.

Norveç petrol şirketi Statoil'in %71'i, Meksika petrol şirketi PEMEX'in tamamına yakını, Brezilya petrol şirketi Petrobras'ın %56'sı, İtalya enerji ENI'nin %36'sı, G. Kore ve Yunanistan petrol şirketlerinin önemli bir kısmı kamu mülkiyetindedir.

En önemli enerji kaynaklarından biri olan petrol, hızla gelişen ve birbirlerinin nüfuz alanına girmek isteyen emperyalist ülkeler açısından, ordularını güçlendirmek için **“ulusal sorun”** olarak görülmektedir.

Türkiye’de Dikey Entegrasyon

- # Ülkemizde, arama, üretim ve taşıma faaliyetleri, halen kamu elinde bulunan **TPAO** ve **BOTAŞ** tarafından yürütülmektedir.
- # Petrol ürünleri üreten bir rafineri şirketi olan **TÜPRAŞ**’ın %51’lik kamu payının blok olarak satılması süreci başlatılmıştır.
- # Petrokimya sektöründe faaliyet gösteren **PETKİM**’in kamuda kalan kısmının blok olarak satılması planlanmaktadır.
- # Dağıtım ve pazarlama şirketi olan **POAŞ**, 2000 yılında tamamen özelleştirilmiş ve bir özel şirket haline gelmiştir.

**ÜLKEMİZDE ENTEGRASYON,
ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARIYLA
PARÇALANMIŞTIR.**

Rafinaj Sektörü ve TÜPRAŞ

Rafineri Kapasiteleri ve İşlenen Ham Petrol

Rafineriler	Kapasite (milyon ton/yıl)	İşlenen Ham Petrol (bin ton)	K.K.O. (%)
İzmit	11,5	10.908	94,9
İzmir	10,0	9.337	93,4
Kırıkkale	5,0	3.336	66,7
Batman	1,1	928	84,4
ATAŞ	4,4	1.300	29,5
TOPLAM	32,0	25.809	80,7

Kaynak: Tüpraş, 2004

- # Ülkemizde 4 tanesi TÜPRAŞ'a ait olmak üzere toplam 32 milyon ton kapasiteli 5 rafineri faaliyet göstermekteydi.
- # Özel kesime ait ATAŞ'ın 2004 yılında rafineri faaliyetlerini sona erdirmesiyle, sektörde yalnızca kamu kuruluşu TÜPRAŞ kalmıştır.
- # ATAŞ, gerekli dönüşümleri sağlayacak yatırımları yapmak yerine daha kârlı bir alan olan dağıtım-pazarlamaya yönelerek, rafinaj sektöründen çıkmıştır.

Petrol Ürünleri Pazarı

(milyon ton)	2002	2003	2004	2005*
Üretim	21,6	22,2	22,8	23,4
Satışlar	24,0	23,7	23,8	23,9
İhracat	2,7	2,9	3,2	5,0
Yurtiçi Satışlar	21,2	20,7	20,4	18,8
Türkiye Tüketimi	28,5	28,9	29,6	32,3
Pazar Payı (%)	74,4	71,6	68,9	58,2

*Tüpraş 2005 Programı. Kaynak: Tüpraş

- # Petrol ürünleri Türkiye tüketimi, TÜPRAŞ'taki üretim artışlarından daha hızlı artmakta, büyüyen ürün talebi ithalatla karşılanmaktadır.
- # TÜPRAŞ'ın ihracata daha fazla yönelmesi de, yerli üretimin pazar payının düşmesine neden olmaktadır. 2005 yılında yerli üretimin pazardaki payının, %58,2'ye düşeceği tahmin edilmektedir.
- # İthalata bağımlılığın giderek arttığı sektörde, büyüyen iç talebi karşılayacak yeni yatırımlara ve tesislere ihtiyaç bulunmaktadır.

İstihdam ve Ücretler

İstihdam

Statü	2000	2001	2002	2003	2004
Kapsam Dışı	795	908	874	858	820
Kapsam İçi	3.586	4.085	3.842	3.870	3.741
TOPLAM	4.381	4.993	4.716	4.728	4.561

Kaynak: Tüpraş

■ TÜPRAŞ'ta 2001-2004 döneminde istihdam %8,7 oranında daralmıştır.

■ Aynı dönemde işgücü verimliliğinde %16'lık bir artış görülmüştür.

■ Petrol ürünleri sektöründe, Türkiye'de ücretler, ürün kalitesi açısından rekabet ettiğimiz diğer ülkelere göre düşüktür.

Ücretler (2000)

Ülkeler	ABD doları
ABD (1999)	4.896
Arjantin (1999)	4.007
Fransa	3.906
İspanya	3.101
İtalya	2.634
G. Kore (2001)	2.332
İran	1.825
Türkiye	Genel 1.735
	Tüpraş 1.432
Rusya (2001)	263

Kaynak: UNIDO, Petrol-İş

TÜPRAŞ, nitelikli işgücü ve verimliliği ile yüksek bir rekabet gücüne sahiptir.

TÜPRAŞ Özet Gelir Bilançosu

- # TÜPRAŞ'ın yıllık net dönem kârı artışı 2004 yılında %40,4 olmuştur.
- # Şirket, üretimden satışlarda Türkiye'nin en büyük kuruluşudur.
- # Şirketin, mali yeterliliği ve kârlılığı her geçen yıl artan bir olumluluk arz etmektedir.
- # TÜPRAŞ'ın 2004 yılında ekonomiye katkısı 8,2 milyar \$ olmuştur.
- # TÜPRAŞ, tek başına ülkede yaratılan katma değerın %3,3'ünü üretmektedir.

TÜPRAŞ'ın bu nitelikleri, özelleştirme politikalarının atıl istihdam, zarar etme, verimsizlik vb. tüm dayanaklarını çürütmektedir!

Göstergeler	Trilyon TL	Milyon \$
Brüt Satışlar	21.163	16.105
Yurtiçi Satışlar	20.138	15.005
Yurtdışı Satışlar	1.475	1.099
Net Satışlar	11.487	8.560
ESAS FAALİYET KÂRI	748	557
Dönem Kârı	933	695
Vergi+Yasal Yüküm.	-269	-200
Ana Ortaklık Dışı Kâr	-5	-4
NET DÖNEM KÂRI	659	491

Kaynak: Tüpraş, 2004

Petrokimya Sektörü ve PETKİM

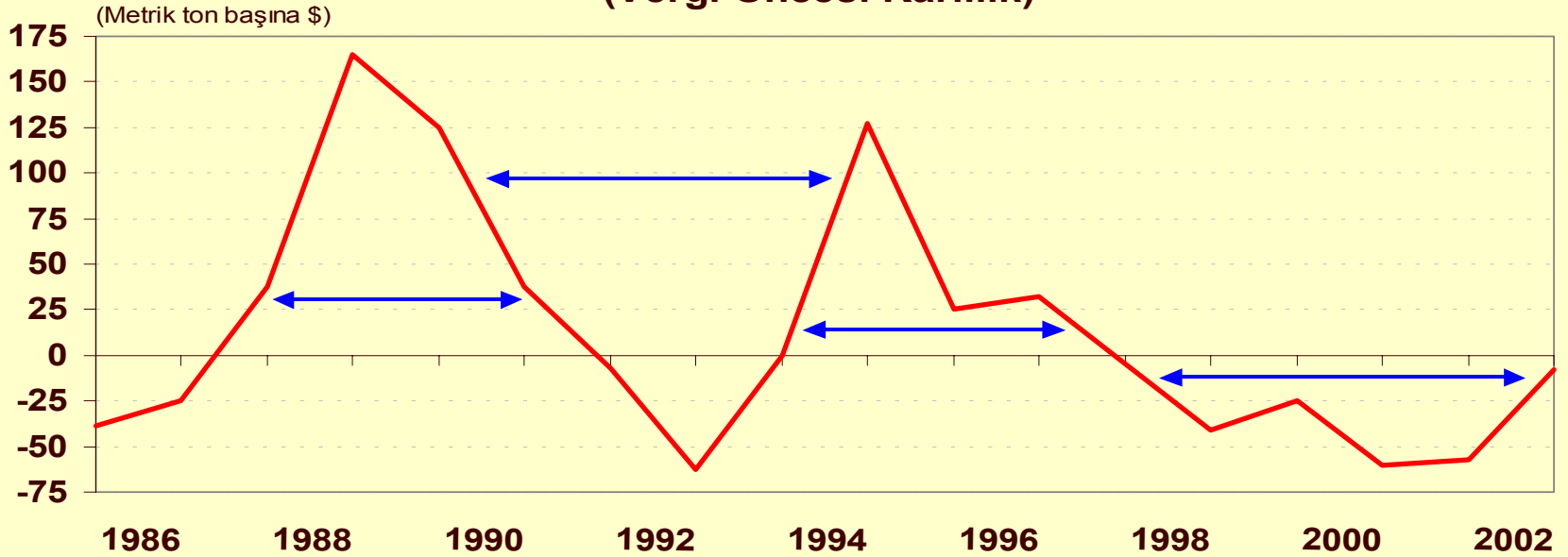
Petrokimya Sektörü

- # Petrokimyasal ürünlerin elde edilmesinde sürekli akım teknolojileri kullanılmaktadır.
- # Hammaddeler kapalı bir sistemde değişik kimyasal reaksiyonlardan geçirilerek nihai ürünlere ve yan ürünlere dönüştürülmektedir.
- # Bu nedenle, petrokimyasal ürün üretiminde **ÖLÇEK EKONOMİLERİ ÇOK ÖNEMLİDİR.**

Petrokimya Sektöründe Kârlılık

Temel Petrokimyasallar ve Plastikler (Vergi Öncesi Kârlılık)

Kaynak: Chemical Market Associates Inc. (CMAI)

- Sektörde inişli çıkışlı kârlılık dönemleri yaşanmaktadır. Ortalama olarak, 3-4 yıllık az kârlı ya da kârsız dönemi, 4-5 yıllık kârlı bir dönem izlemektedir.

Üretim Kapasitesi, Üretim ve Pazar

Yıllar	Kapasite (Ton/Yıl)	K.K.O. (%)	Üretim (Ton)
2003	1.564.000	94	2.545.131
2004	1.564.000	97	2.636.046

Kaynak: Petkim

- # Türkiye’de petrokimya sanayinin en önemli temsilcisi Petkim’dir.
- # Hemen her çeşit ara ve nihai ürün üreten ve entegre bir yapısı olan Petkim’in, tek başına Türkiye petrokimya sanayini oluşturduğu rahatlıkla söylenebilir.
- # Petkim, yurtiçi talebin ancak % 30’unu karşılayabilmektedir.
- # Termoplastiklerde 1990 yılında % 67 olan pazar payı bugün % 24'lere kadar düşmüştür.

ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARI GEREĞİ YENİ YATIRIM YAPILMAMASI NEDENİYLE SEKTÖRDE İTHALATA BAĞIMLILIĞIMIZ GİDEREK ARTMAKTADIR.

İstihdam ve Ücretler

İstihdam

	1999	2002	2003	2004
Kapsam Dışı	774	658	571	469
Kapsam İçi	4.728	3.218	2.894	2.718
Müteahhit	1.277	983	816	780
Toplam	6.779	4.859	4.281	3.967

Kaynak: Petkim

- PETKİM’de istihdam 2001-2004 döneminde %21 daralmıştır.
- Satış hasılatının personel giderlerine oranı %9,8’dir. Dünya ülkelerinde bu oran %10-12 arasındadır.
- Petrokimya sektöründe de, Türkiye’de ücretler, ürün kalitesi açısından rekabet ettiğimiz diğer ülkelere göre düşüktür.

Ücretler (2000)

Ülkeler	ABD doları
Japonya	4.631
Almanya	3.621
Fransa	2.673
İspanya	2.275
G. Kore	1.842
İran	1.558
Türkiye Genel	1.283
Türkiye Petkim	1.542
Macaristan	486

Kaynak: UNIDO, Petrol-İş

PETKİM Özet Gelir Bilançosu

- # PETKİM, kârsız bir dönemin ardından, 2004 yılında yeniden kâr etmeye başlamıştır.
- # Şirket, üretimden satışlarda Türkiye'nin en büyük 13. kuruluşudur.
- # 1990-2004 yılları arasında, kendi özkaynaklarıyla 676 milyon \$ yatırım yapmıştır.

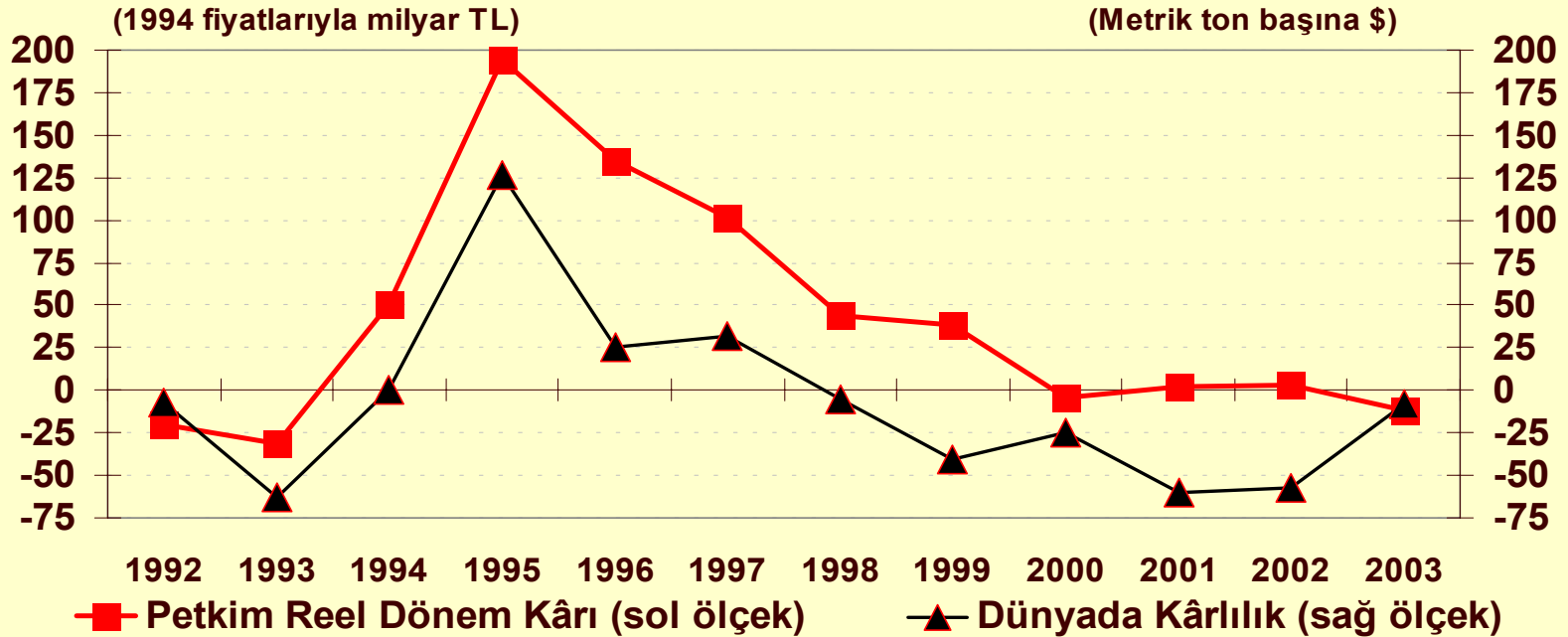
Göstergeler	Trilyon TL	Milyon \$
Brüt Satışlar	1.572	1.025
Yurtiçi satışlar	1.293	843
Yurtdışı satışlar	279	182
Net Satışlar	1.569	1.023
ESAS FAALİYET KÂRI	75	49
Faaliyet Kârı	86	56
Vergi+Yasal Yüküm.	24	16
NET DÖNEM KÂRI	62	40

Kaynak: Petkim, 2004

PETKİM'in kârlılığı

PETKİM'de kârlılığın seyri, dünyadaki eğilimlerle paraleldir.

Petrokimyasallar ile Plastiklerde Kârlılık ve Petkim

Kaynak: Chemical Market Associates Inc. (CMAI), İSO, Petrol-İş

Dağıtım-Pazarlama ve POAŞ

Sektörün niteliği ve POAŞ

- # Ham petrol ve petrol ürünleri, doğrudan tüketiciler tarafından tüketildikleri ve ikamesi zor olan “ara ürünler” olarak kullanıldıklarından dolayı stratejik nitelikli ürünlerdir.
- # Petrol ürünleri pazarlama zinciri; rafineri, dağıtım, ana dağıtım şirketi-bayi ve nihai tüketiciler biçimindedir.
- # Rafinerilerde üretilen veya ithal edilen petrol ürünleri; benzin, gazyağı, jet yakıtı, fuel-oil, kalorifer yakıtı, motorin gibi akaryakıt grubunun pazarlanması, ana dağıtım kuruluşları ve bayilik teşkilatları aracılığıyla yapılmaktadır.

Ülkemizde sektörün en büyük şirketi, 1941 yılında kurulmuş ve 2000 yılına kadar kamu mülkiyetinde kalmış olan **POAŞ**'tir.

Sektörde şirket sayısı ve pazar payları

Sektörün serbestleştirilmesi ile birlikte, şirket sayısı 51'e ulaşmıştır.

Ülkemizde, faal durumda ise 21 ana dağıtım şirketi bulunmaktadır.

Yıllar	Şirket Sayısı
2000	14
2001	17
2002	19
2003	26
2004	28
2005	51

Kaynak: PİGM, EPDK

Şirketler	Pazar Payları (%)
POAŞ	34,0
Shell	16,5
BP	15,6
Opet	9,7
Türk Petrol	7,8
Total-Elf	7,2
Diğer	9,2
Toplam	100,0

İlk 6 şirketin pazar payı %90,8'e ulaşmaktadır.

Sektörde POAŞ, %34 pazar payı ile ilk sırada yer almaktadır. Şirketin özelleştirmeden önceki pazar payı ise %60 seviyesindeydi.

POAŞ'IN ÖZELLEŞTİRİLMESİ, SEKTÖRDE YABANCI ŞİRKETLERİN ÖNÜNÜ AÇAN BİR ETKİDE BULUNMUŞTUR.

Özelleştirme Sonrası İstihdam

Statü	Özelleştirme Öncesi (2000)		Özelleştirme Sonrası (2004)	
	Çalışan Sayısı	Çalışanlar içinde pay (%)	Çalışan Sayısı	Çalışanlar içinde pay (%)
Kapsam İçi	2.113	55,1	460	42,1
Kapsam Dışı	1.725	44,9	634	57,9
Toplam	3.838	100,0	1.094	100,0

Kaynak: POAŞ

- # POAŞ'ta, özelleştirme sonrası dört yıllık dönemde istihdam %72 daralmıştır.
- # Aynı dönemde, kapsam dışı personelin toplam istihdam içindeki payı %44,9'dan %57,9'a yükselmiştir.

ÖZELLEŞTİRME SONRASINDA POAŞ'TA İSTİHDAM POLİTİKASI; İŞTEN ATMA, TAŞERONLAŞTIRMA VE SENDİKASIZLAŞTIRMA OLARAK BELİRLENMİŞTİR.

Sonuçlar

TÜPRAŞ özelleştirildiğinde;

- 1-) *Özel tekel oluşacaktır.* Kâr hırsına ve tekel fiyatlarına terk edilen petrol ürünlerinden, ulusal savunma kurumları ve halkımız ucuz ve kolay yararlanma olanağını kaybedecektir.
- 2-) *Dışa bağımlılığımız artacak ve ülkemiz, petrol ürünlerinin açık pazarı konumuna gelecektir.* Sektörde, üretimin, fiyatların ve pazarın kontrol ve denetimi tamamen yerli/yabancı özel şirketlere geçecektir.
- 3-) *Tüpraş'ın özelleştirilmesi, devam eden ve yeni yatırımların gerçekleşmesini riskli hale getirecektir.*
- 4-) *Türkiye ekonomisinin yaşayacağı gelir kaybı yoksullaşmanın, işsizliğin artmasına neden olurken, sendikal yapılara müdahale edilerek, sendikasızlaştırma yaygınlaşacaktır.*

PETKİM özelleştirildiğinde;

- 1-) Petrokimya sektöründe *dışa bağımlılığımız* giderek artacaktır.
- 2-) Petrokimyasal ürün kullanıcıları olan KOBİ'ler ciddi biçimde zarar görecektir.

Öneriler

- # Türkiye gibi ham petrol üretimi düşük olan ülkeler, ithal edilen her bir varil ham petrole *en üst düzeyde katma değer yaratacak bir sanayi yapısı* oluşturmak zorundadır.
- # Dünya petrol sektöründe olduğu gibi, Türkiye’de de *rafineri-petrokimya entegrasyonunun* sağlanması için, güçlü yapılara sahip kamu kuruluşları olan Tüpraş ve Petkim’in varlığı, çok büyük bir olanaktır.
- # *Tüpraş-Petkim bütünlüğü*, her iki kuruluşun da maliyet verimliliğini ve kârlılığını artıracaktır. Bu değerli kuruluşların katma değeri yüksek alanlara yönelmeleri, rekabet güçlerini daha da artıracaktır.

Özelleştirmenin de temel amacı; yılların birikimi ile geliştirilen sermaye ve teknoloji yoğun kamu yatırımlarını, özel sektörün ucuz ve kolay bir şekilde ele geçirmesini sağlamaktadır...

Görüldüğü gibi, ülkemizin söz konusu kuruluşların özelleştirilmelerine değil, yeni tesisler kurmaya ihtiyacı vardır!

ÖZELLEŞTİRME HAREKATI SÜRÜYOR...

TÜPRAŞ
GELECEĞİMİZDİR
SATILAMAZ!

petrol-iő
Türkiye Petrol Kimiya Lastik İőçleri Sendikası
www.petrol-is.org.tr

ONURUMUZ, TEMİNATIMIZ
KUŐAKTAN KUŐAĐA AKTARILAN ZENGİNLIĞİMİZ